

บทความการเลี้ยงปลาตะเพียน

ปลาตะเพียนเป็นปลาพื้นบ้านที่คนไทยทั่วไปรู้จักและนิยมรับประทาน โดยมีการเลี้ยงกันมาเป็นเวลานานแล้ว โดยการรวบรวมลูกพันธุ์ปลาธรรมชาติหรือจากบ่อล่อปลานำมาเลี้ยง ต่อมาหลังจากที่กรมประมง ประสบความสำเร็จการเพาะพันธุ์ปลาตะเพียนก็ได้มีการศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงเรื่อยมา จนกระทั่งปัจจุบันมีการเพาะเลี้ยงปลาตะเพียนเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย

การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์

การเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อใช้ประโยชน์ในการเพาะขยายพันธุ์มีความสำคัญอย่างยิ่งจึงต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการเลี้ยง เพื่อให้พ่อแม่พันธุ์มีความสมบูรณ์เพศเต็มที่ กล่าวคือมีไข่แก่ น้ำเชื้อดี มิเช่นนั้นแล้วการเพาะขยายพันธุ์จะไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่เท่าที่ควร ดังนั้นในการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ปลาควรได้พิจารณาถึงปัจจัยที่สำคัญๆ (prime conditions) ดังนี้ คือ

1. บ่อ บ่อที่ใช้เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ปลาจะต้องกว้างและลึกมากพอ เพื่อที่จะได้ช่วยให้คุณสมบัติของน้ำดีตามไปด้วย การเลี้ยงปลาในที่กว้าง ๆ จะช่วยให้พ่อแม่พันธุ์ได้ออกกำลังอย่างอิสระ นอกจากนี้ปัจจัยที่ขาดจากอัตราการเจริญเติบโตของอวัยวะสืบพันธุ์ก็ขึ้นอยู่กับน้ำสะอาด การเผาผลาญสูงเกินกว่าปกติเป็นปัจจัยเร่งการเจริญเติบโตของอวัยวะสืบพันธุ์ได้ทางหนึ่ง ถึงแม้จะมีผู้หนึ่งผู้ใดได้ทำการทดลองค้นคว้าขนาดของบ่อที่ควรใช้เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ปลาตะเพียนควรมีขนาดเท่าใด แต่ได้มีการทดลองเลี้ยงพ่อแม่ปลาตะเพียนในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น ในบ่อดิน บ่อคอนกรีต และกระชังไม้ไผ่ พบว่าแม่ปลาตะเพียนสามารถสร้างไข่ได้ปกติ การที่จะพิจารณาว่าบ่อพ่อแม่ปลาตะเพียนควรมีขนาดใหญ่เท่าใด จึงน่าจะดูได้จากความสะดวกในการจับพ่อแม่พันธุ์ขึ้นมาทำการเพาะพันธุ์ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่หมด และจำเป็นต้องจับปลามาเพาะติดต่อกันบ่อย ๆ อาจจะทำให้พ่อแม่พันธุ์ได้รับการกระทบกระเทือน ซึ่งปรากฏบ่อย ๆ ว่าแม่พันธุ์ที่ได้รับการกระทบกระเทือนจากการจับบ่อย ๆ นำมาเพาะพันธุ์ได้ไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นถ้าต้องการพ่อแม่พันธุ์จำนวนมากในการใช้เพาะพันธุ์ จึงไม่ควรเลี้ยงรวมกันในบ่อใหญ่ ๆ ควรจะแยกเลี้ยงในบ่อขนาดเล็กกว่าหลาย ๆ บ่อ และบ่อดินที่มีขนาดเนื้อที่ผิวน้ำประมาณ 1 ไร่ จึงเหมาะสมที่จะใช้ในการเลี้ยงพ่อแม่ปลาตะเพียน

2. น้ำและการถ่ายเทน้ำ ในบ่อเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ควรมีการนำน้ำที่มีคุณสมบัติดีมาใช้ นอกจากการถ่ายเทน้ำบ่อย ๆ จะช่วยกระตุ้นให้อวัยวะสืบพันธุ์เติบโตเร็วขึ้น และการเติบโตของอวัยวะสืบพันธุ์จะสัมพันธ์กับความถี่ในการถ่ายเทน้ำ นอกจากนี้การลดและเพิ่มระดับน้ำตามจังหวัดที่เหมาะสม ก็เป็นการช่วยให้อวัยวะสืบพันธุ์ปลาเติบโตเร็วขึ้นด้วย เช่นเดียวกับน้ำฝน น้ำท่วม และกระแสน้ำย่อมมีอิทธิพลต่อการเจริญของอวัยวะสืบพันธุ์ไปพร้อมๆกันทั้งสิ้นบ่อสำหรับเลี้ยงพ่อแม่ปลาควรเป็นบ่อที่มีน้ำไหลถ่ายเทได้ดี หรือต้องสูบน้ำใหม่ใส่ทุก ๆ 5-7 วันถ้าต้องการเลี้ยงพ่อแม่

ปลาไม่ให้ผสมพันธุ์กันเองตามธรรมชาติต้องเลี้ยงปลาเพศผู้บ่อหนึ่งและเพศเมียอีกบ่อหนึ่ง ดังนั้น การถ่ายเทน้ำในบ่อปลาตะเพียนที่เลี้ยงพ่อแม่รวมกันอาจจะทำให้พ่อแม่ปลาวางไข่กันเองได้ โดยเฉพาะในช่วงระยะฤดูผสมพันธุ์วางไข่ ถ้าเป็นวันที่มีฝนตกหรือครีမ်ฟ้าครีမ်ฝนด้วยแล้วโอกาสที่จะผสมพันธุ์วางไข่ก็จะยังมีมากการนำน้ำใหม่เข้าจึงควรระวังเป็นอย่างยิ่งในระยะดังกล่าว

3. ความหนาแน่นของปลา ปลาทุกชนิดถ้าปล่อยลงบ่อเลี้ยงจนหนาแน่นจะ

มีผลต่อพัฒนาการของระบบสืบพันธุ์ ซึ่งเชื่อว่าปลาจะสังเคราะห์และปลดปล่อยสารต่าง ๆ ลงไปในน้ำ สารดังกล่าวมีคุณสมบัติคล้ายฮอร์โมนที่ป้องกันมิให้เกิดการสืบพันธุ์วางไข่ขึ้นบ่อที่มีเนื้อที่ผิวน้ำ 1 ไร่ หรือ 1,600 ตารางเมตร สามารถปล่อยแม่พันธุ์น้ำหนักระหว่าง 250-300 กรัม ได้ 200 แม่ จำนวนแม่พันธุ์ดังกล่าวสามารถใช้เพาะขยายพันธุ์หมุนเวียนได้ตลอด 8 เดือน ส่วนพ่อพันธุ์ถ้าแยกเลี้ยงอีกบ่อหนึ่งต่างหากได้ก็จะสะดวกดี เพราะเลี้ยงง่ายมากและมีน้ำเชื้อให้ได้เสมอ มีรายงานวิธีการเลี้ยงพ่อแม่ปลาตะเพียนโดยวิธีแยกเพศ โดยเลี้ยงพ่อพันธุ์ 2,000 ตัวต่อบ่อดิน ขนาด 800 ตารางเมตร และแม่พันธุ์ 1,000 ตัวต่อบ่อดินขนาด 800 ตารางเมตร พ่อแม่ปลามีขนาดความยาวสุด 15 เซนติเมตรขึ้นไป โดยให้อาหารจำพวกปลาขี้ดผสมรำและผัก ซึ่งปรากฏว่าสามารถเพาะพันธุ์ได้คืออัตราการปล่อยพ่อแม่ปลาตะเพียนที่เหมาะสม สำหรับพ่อแม่ปลาที่มีขนาด 0.4-0.7 กิโลกรัม ควรปล่อย 1 ตัวต่อ 3-4 ตารางเมตร สำหรับการเลี้ยงแม่ปลาตะเพียนในบ่อซีเมนต์ขนาด 20 ลูกบาศก์เมตร ในอัตราปล่อย 1 และ 2 ตัว/ตารางเมตร ไม่มีผลต่อการพัฒนาไข่ของแม่ปลา โดยพบว่าการพัฒนาไข่ของแม่ปลาตะเพียนไม่น่าจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของความหนาแน่นเพียงอย่างเดียว น่าจะมีอิทธิพลอื่น ๆ ประกอบด้วย

4. ปัจจัยด้านสังคม ในการรวมหรือแยกปลาเพศผู้กับปลาเพศเมียเลี้ยงภายในบ่อ

ในบ่อเดียวกัน หรือคนละบ่อก็มีส่วนช่วยในการพัฒนาของอวัยวะสืบพันธุ์เช่นเดียวกัน ปลาที่มีนิสัยการวางไข่เป็นฝูงควรได้นำปลาเพศผู้และเพศเมียเลี้ยงรวมกันมาก ๆ โดยเฉพาะปริมาณของปลาเพศผู้ควรมากกว่าปลาเพศเมีย 2 หรือ 3 เท่า แต่สำหรับปลาที่จับคู่วางไข่ควรแยกเลี้ยงบ่อละเพศ การเลี้ยงพ่อแม่ปลาตะเพียนรวมเพศหรือแยกเพศนั้น โดยทั่วไปไม่มีผลต่อการเจริญเติบโตของไข่และถุงน้ำเชื้อ ข้อสำคัญของการแยกเพศเลี้ยงก็เนื่องมาจากต้องการป้องกันการผสมพันธุ์กันเองภายในบ่อ นอกจากนั้นทำให้การคัดพ่อแม่พันธุ์สะดวกขึ้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อเวลานำพ่อแม่ปลาตะเพียนมาทำการผสมพันธุ์นั้นมักนิยมใช้จำนวนพ่อปลาเป็นสองเท่าของแม่ปลา ดังนั้นในการเลี้ยงพ่อแม่ปลาตะเพียนควรเลี้ยงจำนวนพ่อปลาอย่างน้อยเป็นสองเท่าของจำนวนแม่ปลา

5. **ปุย** เกี่ยวกับการใช้ปุยในบ่อพ่อแม่ปลาตะเพียนนั้น ถ้าหากมีอาหารที่มีคุณภาพดีให้พ่อแม่ปลาตะเพียนได้กินแล้วไม่ควรจะใส่ปุยเลย เพราะปุยจะมีผลต่อการกระตุ้นให้เกิดแพลงก์ตอนพืชเป็นประการแรกซึ่งพ่อแม่ปลาตะเพียนไม่สามารถจะกินได้โดยตรง นอกจากจะเป็นการใช้ประโยชน์โดยอ้อม คือปุย ทำให้เกิดแพลงก์ตอนสัตว์และแมลงตัวอ่อนซึ่งเป็นอาหารโปรตีนและอื่น ๆ ที่มีชีวิตที่พ่อแม่ปลาต้องการ แต่ถ้าให้อาหารแล้วเศษอาหาร

_____ - ข้อมูลจากกรมประมง

ไพศาลพันธุ์ปลา เลขที่ 17 ซอย สุวินทวงศ์ 36 ถนนสุวินทวงศ์ แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ 10510

โทร : 0-2347-3208 แฟกซ์ : 0-2347-3209 มือถือ 08-1934-7446

E-Mail : phaisarnpanpa@hotmail.com